

Розділ 1

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1\(53\).13-18](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1(53).13-18)

УДК 338.22

Заглинський А.О., Заглинська Л.В.

ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК КАТЕГОРІЯ САМОЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

У статті досліджено суть, зміст та основні поняття системи підприємництва як категорії самозайнятого населення. Підкреслено значення мотиваційних механізмів активізації підприємницької діяльності. Проаналізовано сучасні тенденції в розвитку підприємництва та його впливу на формування інноваційної моделі економічного розвитку суспільства. Розглянуто сучасний стан підприємницької діяльності та особливості її розвитку в країнах Заходу та в Україні. Запропоновано деякі підходи з удосконалення підприємництва та вирішення соціально-економічних проблем розвитку країни.

Ключові слова: підприємництво, самозайнятість населення, ринок, ризик, інновація, бізнес, зайнятість, фактори виробництва, конкуренція, держава.

Постановка проблеми. Становлення та розвиток проблеми підприємництва у економічній системі будь-якої країни, у тому числі й України, належить до категорій особливо актуальних, оскільки вона безпосередньо пов'язана з рівнем соціальної комфортності життя населення. Розвиток підприємництва забезпечує не лише матеріальну стабільність самозайнятого населення, але й підвищує рівень життя найманих працівників, розвиває інтелектуальні, моральні, культурні й інші людські якості.

Незважаючи на популярність у науковій літературі досліджень проблем системи підприємництва, зазначені питання продовжують залишатися актуальними, невичерпаними. Вони й надалі потребують досконалого вивчення, адже зачіпають інтереси усіх соціальних верств, стосуються процесу відтворення працездатного населення, напрямів розвитку та реалізації державою гарантій, гідних життєвих стандартів людей. Таким чином, зважаючи на вищезазначені питання, проблеми реформування системи підприємництва в Україні залишаються одними з пріоритетних, найбільш суперечливих,

неоднозначних. Саме тому вони потребують постійного ретельного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у аналіз відносин підприємницької діяльності зробили такі відомі економісти як Р. Кантільон, Дж. Тюнен, Дж. С. Мілль, Й. Шумпетер, Л. Мізес, Ф. Найт та інші. Окремі аспекти даної проблеми досліджуються у працях сучасних вітчизняних науковців, зокрема, Ю.С. Щеглової, В.П. Соловйова, З.Б. Янченко, В.П. Юрши та інших. Особлива увага приділяється аналізу поняття системи підприємництва, нормативно-правової бази його існування, методикам комплексної оцінки показників діяльності суб'єктів господарювання тощо.

Формулювання цілей статті. Цілями статті є виділення особливості підприємництва як категорії самозайнятого населення, аналіз окремих сторін його складної системи відносин, дослідження принципів, завдань та проблем становлення підприємницької діяльності, розкриття змістовної ролі підприємницької функції та теоретичне обґрунтування умов реалізації ключових напрямів її розвитку в Україні, виявлення сучасних напрямів подальших досліджень теорії розвитку підприємництва.

Опис основного матеріалу дослідження. Підприємництво як категорія самозайнятого населення є одним з видів сфери діяльності людини. Воно дає значний поштовх до розвитку економічної системи. Пройшовши тривалий історичний шлях становлення, у ньому представлені думки і погляди учених прибічників

©Заглинський А.О., к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна

Заглинська Л.В., к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна, тел: +380(3622)63-46-56, e-mail: kafedra_ekonom_teor@ukr.net

різних економічних шкіл та течій, які сформували велику кількість визначень теорії підприємництва, початок яких сягає періоду середньовіччя.

Прийнято вважати, що Р. Кантільон у праці “Нарис про природу комерції” (1725) був першим, хто звернув увагу на підприємництво як явище нового часу, що змінило феодальне середньовіччя. Він писав, що в доповнення до земельних власників і найманців різного роду з’явився новий прошарок людей, які на свій страх і ризик прямують до ринкового обміну з метою отримання прибутку. Його Кантільон назвав підприємцями.

Для з’ясування суті підприємництва необхідно, передусім, враховувати поділ працюючого у ринкових умовах населення країни на зайнятих, які повинні виконувати вказівки свого господаря, та самозайнятих, що мають необхідні умови для реалізації свого творчого потенціалу. Зайняте населення – це громадяни, що працюють за наймом протягом повного чи неповного робочого дня (тижня). Самозайняті – це особи, які не працюють за наймом і не шукають роботу [1, с.44].

У ринковій економіці поєднання факторів виробництва для створення товарів і послуг здійснюється в основному шляхом підприємницької діяльності. Хоча підприємницька діяльність є близькою такому фактору як праця, в ринковій системі її виділяють як самостійний фактор виробництва, виходячи з особливого значення.

На межі XIX-XX століть економісти визнали вирішальне значення підприємництва для прогресу господарської системи. А. Маршалл додав до трьох класичних факторів виробництва – праці, землі, капіталу – четвертий – організацію. Проте, найбільший внесок у розробку теорії підприємництва зробив Й. Шумпетер. У своїй праці “Теорія економічного розвитку” (1912) він надав фактору “організація” сучасну його назву – підприємництво, назвавши підприємцем такого організатора виробництва, який прокладає нові шляхи, здійснює нові комбінації. Запропонована Шумпетером ідея творчого суб’єкта господарювання є й нині найбільш розповсюдженим визначенням суті підприємництва.

Феномен підприємництва як категорії самозайнятого населення проявляється у якості невід’ємного атрибуту ринкової економіки. Він являє собою творче вираження особистості людини або суб’єктів підприємства у економічній діяльності, визначає ефективність виробництва і надає їй динамічний інноваційний характер.

Ринкову економіку називають “економікою вільного підприємництва”. Причина полягає у тому, що самозайняте населення або суб’єкти вільного підприємництва, виступають однією з визначальних ознак ринкової економіки. В усьому світі воно відіграє провідну роль. Зусилля, особиста енергія і капітал підприємців, їх уміння організувати свою працю і діяльність колективів працівників сприяють зростанню суспільного багатства.

Підприємництво як різновид економічної активності стимулюється потребами у продуктах праці. Бізнес і підприємництво – близькі поняття. У господарській практиці їх часто ототожнюють. Однак, це не синоніми, вони істотно відрізняються. Не кожен бізнесмен може бути названий у повній мірі підприємцем. Бізнес – це, передусім, образ, характер, спосіб, ніж галузь і сфера економічної діяльності. Ним може бути справа, будь-який вид діяльності, що приносить доход чи особисту вигоду. У цьому розумінні афера – також бізнес.

Підприємцем не можна вважати, наприклад, власника фірми, яка з року у рік виробляє один і той же товар, або надає одні й ті ж послуги. У даному випадку бізнесмен, ймовірно, займається не підприємницькою, а репродуктивною (такою, що повторюється) діяльністю, відтворюючи одні й ті ж результати традиційними способами.

Хоча у буденному житті підприємцями називають усіх, хто зайнятий бізнесом, у науковому розумінні ними є лише ті ділові люди, чия поведінка на ринку відрізняється пошуковим характером, подоланням страху стереотипів та меж. Внутрішньо притаманною і невід’ємною рисою підприємництва є, як вважав Шумпетер, “творче руйнування”. Воно обумовлює послідовно необхідне інноваційне оновлення методів виробництва і появу на ринку нових продуктів.

Справжній підприємець одвічно займається творчою, продуктивною (такою, що не повторюється) діяльністю, шукає та освоює нові ринки, товари і послуги, фінансові та матеріальні ресурси, постійно генерує нові ідеї. Його діяльність немислима без новаторства, без творчого пошуку. Здатність до прийняття нестандартних рішень, до творчої оцінки ситуації завжди високо цінувалась у діловому світі, оскільки в умовах гострої конкурентної боротьби, якщо нічого не змінювати, то збільшувати прибуток можна лише за рахунок зростання цін.

Тривалий час у економічній теорії поняття “підприємець” асоціювалось з поняттям “власник” і “капіталіст”. У подальшому в теорії і практиці господарювання зміцнилася думка про

те, що між підприємцем і власником відсутній жорсткий зв'язок. Підприємець може бути, а може й не бути власником ресурсів, які використовує, наприклад – залучати позичковий капітал. У той же час власник може отримувати дохід від своєї власності, не займаючись підприємництвом, наприклад, – здавати у оренду землю, яка належить йому на правах власності. У цьому випадку підприємцем буде орендатор. Поєднання у одній особі власника і підприємця було характерним для дрібної приватної власності і початкових етапів капіталістичного розвитку. З масовим же розвитком кредиту, акціонерних товариств і формуванням управлінської техноструктури таке поєднання зустрічається вкрай рідко.

Серед множини різних теорій, існуючих на сучасному етапі, у економічній науці розглядають дві основні точки зору стосовно того, кого вважати підприємцем. Одні економісти уособлюють підприємця з будь-яким власником засобів виробництва, що є дійсним для малого і середнього бізнесу, а інші ж до даної категорії відносять і менеджера, що є правомірним в умовах великого бізнесу. Відповідно, виділяють два види ведення бізнесу – “пасивний” і “активний”. Для активних форм властиво виділяти у підприємстві інноваційний момент, тоді як пасивні обмежуються ризиком невизначеності, не обов'язково виділяючи інноваційний характер підприємницької діяльності. Стосовно активних теорій, найбільш вдалим визначенням поняття підприємництва, на наш погляд, є ті, де його розуміють як специфічний (порівняно з землею, капіталом, працею) фактор суспільного відтворення. Його специфіка і функції полягають у тому, що суб'єкт самозайнятості – підприємець здатний особливим чином поєднувати, комбінувати фактори виробництва.

Підприємництво розпочиналось з розвитком малого бізнесу. Саме тут підприємець активний і орієнтований на певні досягнення. Вкладаючи у власне підприємство велику кількість енергії, віддаючи йому увесь свій час, він демонструє ентузіазм, старанність і відданість справі, що не завжди спостерігається у менеджерів великих компаній. Однак, нині усе частіше нова прибуткова справа не до снаги не лише одній людині, але навіть великому підприємству. Безумовно, залишається місце й малому, у тому числі, індивідуальному, підприємству, але його діяльність обмежується, в основному, комерцією, сферою обслуговування і частково сільським господарством. Промисловість і фінанси переходять до рук великого капіталу. Тому старе

поняття “підприємство” останнім часом отримує новий зміст.

Науковий зміст категорії підприємництва як самозайнятого населення охоплює його характеристику як методу господарювання і як типу економічного мислення. У широкому розумінні підприємство як самозайняте населення виражає усю сукупність економічних, правових, соціальних та інших відносин, пов'язаних з виробництвом товару, виконанням робіт, наданням послуг і отриманням бажаного результату. Ці відносини виникають у підприємств як самозайнятих господарюючих суб'єктів один з одним, із споживачами, постачальниками усіх факторів виробництва, з банками та іншими суб'єктами ринку і, зрештою, з органами державної влади. У процесі взаємодії суб'єктів ринкової системи підприємці прагнуть створити для себе кращі умови господарювання, завоювати конкурентні переваги.

Об'єктом підприємницької діяльності є здійснення найбільш ефективної комбінації усіх факторів виробництва з метою максимізації доходу. Створення усіляких, нових способів комбінування економічних ресурсів, нових технологій і нових сфер вкладення капіталу – це те, що відрізняє підприємця від звичайного господарника. За Шумпетером, основними видами “нових комбінацій” є: 1) виробництво нових благ; 2) використання нових способів виробництва та комерційного використання існуючих благ; 3) освоєння нових ринків збуту; 4) освоєння нових джерел сировини; 5) зміна галузевої структури (створення або підриг монополії) [2, с.158-170].

Основними ознаками підприємництва як методу господарювання є:

1. Економічна свобода господарюючого суб'єкта, яка визначає ступінь прояву підприємницької ініціативи. Звідси – важливість створення умов для активізації ініціативної діяльності підприємців. До таких основних умов відносять реальний плюралізм форм власності, науково обґрунтовану правову базу, стабільну екологічну ситуацію, економічну політику держави [3, с.20].

2. Економічна відповідальність за прийняття рішень, за наслідки і пов'язаний з цим ризик. Не пов'язана з відповідальністю господарська діяльність самозайнятого населення характеризує не підприємство, а просте розпорядництво за дорученням.

3. Орієнтування на досягнення комерційного успіху, прагнення до збільшення прибутку. Це основна мета самозайнятого населення, яка впливає із самої його природи. У сучасних

умовах зацікавленість підприємців доповнюється новими моментами. Їх особистий інтерес усе більше поєднується з колективним інтересом фірми і суспільства в цілому.

4. Важливе значення для розвитку підприємництва має зміна умов конкуренції. Це і прискорення нововведень, і пошук висококваліфікованих кадрів, і прагнення догодити споживачу, і укріплення соціального статусу компанії. Вочевидь, що виграти цю боротьбу можуть лише ті компанії, які орієнтуються на інновації, створення умов для творчої праці свого персоналу, пошук шляхів постійного удосконалення своєї діяльності, тобто на усе те, що відповідає підприємницькому типу господарської поведінки. Іншими словами, сучасні умови конкуренції стимулюють корпоративне підприємництво. Сьогодні від “наявності критичної маси” підприємців на чолі і у середині фірми безпосередньо залежить їх конкурентоспроможність [4, с.90].

Особисті якості самозайнятого населення проявляються шляхом так званої підприємницької функції, яка була і продовжує бути ключовим елементом категорії даного господарюючого суб'єкта. Підприємницьку функцію можуть виконувати лише люди, які мають здібності, чуття до інновацій і спроможні їх реалізувати. Їх праця є якісно новою у порівнянні із звичайним господарюючим суб'єктом. Це праця інноватора.

Функцією підприємництва є реформування чи революціонізація структури виробництва через використання певного винаходу, або в більш загальному аспекті, невикористаної технологічної можливості для продукування нового товару або старого товару новим способом. [5, с.171]. Економічна функція підприємця є дискретною (вона виконується лише до того часу, доки нова комбінація не перетворилась на рутину) і не закріплена навічно за певним носієм.

Отже, підприємництво як тип економічного мислення самозайнятого населення, це не вид занять, а склад розуму і властивість натури. Як вважав Шумпетер, бути підприємцем означає робити не те, що роблять інші. Безумовно підприємцями у певному сенсі стають не всі бажанчі. Для цього людина повинна отримати необхідну освіту. Але цього все ж таки недостатньо. Підприємець повинен мати свого роду “дар божий”, так само як знання граматики і синтаксису не роблять студента педагогічного вузу поетом чи прозаїком, знань економічної науки ще недостатньо, щоб стати підприємцем. Діалектика полягає у тому, що підприємець

повинен мати “природні дані”, але стати ним можна лише за певних умов, про які було сказано вище.

Розвиток підприємництва є необхідною умовою переходу України на ринкові основи господарювання, ефективної реструктуризації виробництва і вирішення проблем зайнятості. У межах такого переходу основним завданням держави є формування інноваційної моделі розвитку з метою завершення структурної перебудови економіки та прискорення темпів її зростання, досягнення високої конкурентоспроможності на світовому ринку шляхом збільшення частки експорту високотехнологічної продукції у його загальній структурі, поступове забезпечення необхідних темпів імпортозаміщення, раціональне використання усіх ресурсів. [6, с.183].

Згідно Конституції України, кожна людина має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [7, с.22-23]

Проте, створити успішний бізнес в Україні – це і виклик і можливість одночасно. Україна продовжує залишатися аутсайдером серед країн-сусідів за рівнем умов для ведення бізнесу. Особливо потерпають від цього підприємці-початківці, які роблять перші кроки у незнайомому для них середовищі.

Основні принципи господарювання в Україні визначає Господарський кодекс. Згідно статті 42, підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами з метою досягнення економічних та соціальних результатів і отримання прибутку [8, с.27].

Українські підприємці відносно молода соціальна група. Особливості її становлення обумовлені: а) поверхневим розумінням своєї ролі у економічній структурі суспільства; б) обережністю розвитку, у зв'язку з пануванням олігархічної економіки; в) недосконалістю нормативно-правової і податкової бази; в) відсутністю якісної спеціальної освітньої бази.

Наведемо деякі показники стосовно кількісної і якісної характеристики українських підприємців. Згідно даних Світового банку у країнах ЄС біля 16,5% працюючих є приватними підприємцями, а в Україні цей показник складає 15,6%. Тому, з точки зору частки підприємців серед працюючих, Україна у цілому відповідає європейським традиціям. А от стосовно якісних характеристик підприємництва в Україні справа є значно гіршою. Як стверджує президент Українського аналітичного центру О. Охріменко, нині в Україні працює біля 1,5 млн. приватних підприємців, при цьому біля 700 тис. чоловік

працює у них за наймом. У той же час, продовжує він, у реалізованій продукції в Україні частка приватних підприємств займає біля 7%, а платять вони податків у держбюджет біля 2%. Так що фактично, каже він, приватні підприємці в Україні – це хобі, а не реальний бізнес. Багато хто працює “по-чорному” й не лише не платять податків, але навіть допомагають великому бізнесу “відмивати” гроші і ухилятися від сплати податків.

Класична економічна наука виділяє три основні принципи розвитку підприємництва. Перший принцип указує на те, що люди поводять себе раціонально, тобто бажають досягти найкращого з можливих результатів. Другий принцип впливає з ідеї збалансування прибутків і витрат. Третій принцип виходить з того, що зі зміною умов праці поведінка людей стає іншою.

Виходячи з даних принципів, підприємництво можна диференціювати за трьома напрямками. Перший напрям – інноваційна діяльність. Другий напрям базується на незбалансованості ринку, коли диспропорції у виробництві, транспортуванні або збуті продукції, а також дисбаланс у користуванні діловою інформацією, надають шанс отримання прибутку. Третій напрям пов'язаний з монопольним володінням сировиною, технологією або інформацією в умовах недосконалого господарського законодавства. Це дозволяє отримувати додаткові доходи або монопольні прибутки.

Аналіз перелічених напрямів ділової активності показує, що їх зміст досить суттєво відрізняється для західних та вітчизняних підприємств.

На Заході інноваційний напрямок розповсюджений досить широко, оскільки відповідає духу протестантської етики, яка обожає високопродуктивну працю та здорову конкуренцію. Ризик у даному випадку, відносно невеликий, завдяки розвинутій системі страхування, розгалуженим і налагодженим господарським зв'язкам. Навпаки, спроба отримати монопольний прибуток поєднана на Заході з додатковим ризиком через існування ефективного господарського та антимонопольного законодавства. З'являючись то тут то там, острівки монополізації ділової інформації постійно розмиваються потоком продаж ліцензій і ноу-хау. Але найбільш ризикованим для західного підприємця є бізнес на незбалансованості ринку. Виробничі диспропорції тут у більшості випадків незначні і носять тимчасовий характер, а робота кон'юнктурних служб та рекламних агентств швидко ліквідує інформаційні “білі плями”.

Дослідження практики вітчизняного підприємництва, показує, що найбільш ризикованим є інноваційний бізнес. Інфляційне зростання цін, коливання відсотку за кредит, недосконалість і суперечливість законів, дефіцит ресурсів і технічних розробок – усю цю гаму чинників ризику тяжко подолати.

Проте, для бізнесмена, який спирається на незбалансований ринок, негативні чинники соціально-економічного та політико-правового середовища не такі й суттєві завдяки недосконалому господарському праву і можливості підкупу корумпованої місцевої влади. Негативні чинники економічного середовища обертаються тут позитивним ефектом, наприклад, від підтримки значних і довгострокових товарних, технологічних диспропорцій, диспропорцій у розподілі ділової інформації тощо.

Найбільш сприятливий ґрунт існує сьогодні для “ковалів” монопольного “навару”. Усі вище згадані негативні явища ідуть їм на користь, оскільки антимонопольне законодавство і практика його застосування вкрай неефективні. Це сприяє не удосконаленню виробництва, а нерациональній торгівлі. Здійснюється монопольна скупка сировини та її експорт за демпінговими цінами. У комерційному підприємстві використовується валютна незбалансованість внутрішнього і зовнішнього ринків. Багаточисленні адміністративні заборони і обмеження легко долаються за допомогою хабарів та переходу бізнесу у “тінь”. Загальна відсталість технологій для крупних виробників не тільки не небезпечна, але і бажана, бо, отримавши доступ до передових західних технологій, можна отримувати при цьому значний монопольний прибуток [9, с.142-144].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Досліджуючи еволюцію розвитку підприємництва як самозайнятості населення і перспективи подальшого вивчення даного напрямку, можна зробити наступні висновки: 1) у ХХ ст. домінуючою ознакою підприємництва стає інноваційний, а не комбінаторний, характер діяльності, що висуває високі вимоги до професійного рівня і особистих якостей самозайнятого населення; 2) недоцільно ототожнювати підприємництво і звичайну комерційну діяльність, оскільки підприємництво – це складана система відносин з реалізації нових комбінаций факторів виробництва; 3) зведення підприємництва виключно до систематичного вилучення прибутку породжує антипідприємницькі настрої у суспільстві; 4) підприємництво в Україні значно відрізняється

від західного, бо спирається на особливості національної політики, менталітету, традиційних цінностей тощо; 5) здебільшого вітчизняне підприємництво нагадує спотворене віддзеркалення західного досвіду з наступних причин: недосконалості ринкових інститутів, господарсько-правових відносин; низької професійної відповідальності за результати діяльності; наявності значної частки ділового ризику, що іноді переходить в кримінальний; високого статусу особистих, партнерських

стосунків та тінювих інтересів, що суперечать раціональним, утилітарним цілям. Враховуючи особливості національної ментальності вітчизняних підприємців, не важко передбачити, що українському бізнесу доведеться пройти довгий шлях до того "світлого майбутнього" яке називається "цивілізованим ринком".

Більш змістовний аналіз даної проблеми передбачає подальше вивчення різних векторів розвитку підприємництва та завдань по реалізації відносин самозайнятості населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Популярный экономико-статистический словарь-справочник / Под ред. И. И. Елисеевой. – Москва: Финансы и статистика, 1993. – 192с.
2. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Издательство Прогресс Москва 1982. – 456 с.
3. Соболев, М.С. Предпринимательство (начало бизнеса) [Текст] / М. С. Соболев – К.: Вентур, 1994. – 176 с.
4. Фарберова Э. Развитие частного предпринимательства и политики занятости на рынке труда [Текст] / Э.Фарберова // Предприниматель и предпринимательское движение. – 1994. - №4. – С.82-94.
5. Шумпетер Йозеф А. Капіталізм, соціалізм і демократія / Пер. з англ. В. Ружицького та П. Тарашука. К.: Основи, 1995. – 528 с.
6. Соловйов В.П. Інноваційне підприємство як елемент сучасної економіки / В.П. Соловйов // Збірник наукових праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні підходи до управління підприємством» (15 березня 2012 р.). – К.: НТТУ «КПІ» ВПІ ВПК «Політехніка», 2012. – 531 с. (С. 180–186).
7. Конституція України. Офіційне видання. – Київ. 2006. – 124 с.
8. Господарський кодекс України: офіційний текст. – станом на 1 вересня 2009 року. – К.:Атіка, 2009.–188 с.
9. Теорія економіки: навчальний посібник / Р.М. Постоловський, М.К. Матусевич, Л.В. Заглинська, А.О. Заглинський, І.О. Самборський – Київ: НМЦВО, 2004. – 542с.

REFERENCES

1. Eliseeva, I.I. (Eds.). (1993). Populyarnyi ekonomiko-statisticheskii slovar-spravochnik [Popular economic-statistical dictionary]. – Moskva: Finansy i statistika [in Russian].
2. Shumpeter, I. (1982). Teoriia ekonomicheskogo razvitiia [Theory of economic development]. – Moskva: Progress [in Russian].
3. Sobol, M.S. (1994). Predprenimatelstvo (nachalo biznesa) [Entrepreneurship (starting a business)]. – Kyiv: Ventur [in Ukrainian].
4. Farberova, Ye. (1994). Razvitie chastnogo predprenimatelstva i politiki zaniatosti na rynke truda [Development of private entrepreneurship and employment policy in the labor market]. Predprenimatel i predprenimatelskoe dvizhenie, 4, 82-94 [in Russian].
5. Shumpeter, I. (1995). Kapitalizm, sotsializm i demokratii [Capitalism, Socialism and Democracy]. (V. Ruzhytskyi, P. Taraschuk, Trans). Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
6. Soloviov, V.P (2012). Inovatsiine pidpnyemstvo iak element sychasnoi ekonomiky [Innovative enterprise as an element of modern economy]. Collection of scientific works: Modern approaches to enterprise management – Zbirnyk naukovykh prats: Suchasni pidkhody do upravlinnia pidpnyemstvom. – Kyiv: Politekhnikha [in Ukrainian].
7. Konstytutsiia Ukrainy. Ofitsiine vidannia [Constitution of Ukraine. Official edition] (2006). – Kyiv [in Ukrainian].
8. Gospodarskii kodeks Ukrainy: ofitsiynyi tekst [The Commercial Code of Ukraine: the official text] (2009). – Kyiv: Atika [in Ukrainian].
9. Postolovskiy, R.M., Matusevich, M.K., Zaglynska, L.V., Zaglynskiy, A.O. (2004). Teorii a ekonomiky: navchalnyi posibnyk [Theory of economics: tutorial]. – Kyiv: NMTSVO [in Ukrainian].

Одержано 20.02.2019